כיצד העדים נעשין זוממין כו'. בגמרא מפרש מאי קאמר:
אם אינם פלוני. כהן: **שהוא בן גרושה.** בפנינו נמצרכה
אמו (1) קודם שנולד והרי הוא חלל ופסול: **אין אומרים.** אם הוזמו
והן כהנים יעשה זה בן גרושה וחלוצה לקייס בו (2) כאשר זמם ולא
קופץ את המרבעים ובגמרא מפרש טעמא: **שחייב גלות.** שהרג את
הנפש בשוגג: **גמ' ה"ג** הלי כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה ועוד דקתני לקמן (לקמן דף ה.) אבל אמרו להם כו': **כיצד אין העדים נעשין זוממין מיבעי ליה.** להא לא מקיימת לה כהא דאמר זמם: **ועוד.** מאי קא בעי תנא כיצד נעשין זוממין הא קתני לה לקמן כיצד דין זוממין דקתני גמתני' אבל אמרו להם המזימים היאך אתם מעידים עדות זה והלא הייתם עמנו ואותו היום במקום פלוני כו': **אתם קאי.** מסנהדרין שליך דתנן בשילהי אלו הן הנחנקין דהוה סיומא דסנהדרין דיש זוממין שנאמנו במקצת מדין הזמה כדקתני כל זוממין מקדימים לאותה מיתה כלומר אין להם לנפות מיתה אחרת אלא מאכסיין לאותה מיתה שנגמר דה דינו של נדון: **חוץ מווממי בת כהן.** נשואה שאע"פ שנגמר דינה לשריפה על פיהם הם בחנק כדילפינן התם (לקמן דף 5.) היא בשריפה ואין בועלה בשריפה אלא בחנק בשאר אשת איש והזוממין מאכסיין למיתה שחייבו את הבועל דכתיב בשאר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו (שם) וקתמר הכא עוד יש זוממין למרים אלין מקיימין בהן דין הזמה כלל אלא מלקות ועלה מפרש כיצד אותן העדים אלין מקיימין בהן דין הזמה נעשין זוממין מעידים אתו כו': **ולא זוממו.** ואם תעשהו חלל והוה כהן פסלת את זרעו לעולם: **נעשין כאשר זמם.** והוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו: **המחלל אינו מתחלל.** כהן הנושא את הגרושה שמחלל את זרעו אין הוא עמהן מתחלל מן ההכוזה: **הכא לחלל ולא חילל.** על זומם שרצה לחלל ולא חיללו אינו דין כו': **אם כן.** אם נתת לדרוש ק"ו זה בעדים זוממים בטלת תורת הזממם:

כיצד

העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו [א]אלא לוקה ארבעים מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה ארבעים: **גמ'** הא כיצד אין העדים נעשים זוממין מיבעי ליה ועוד [ב]מדקתני לקמן אבל [ג]אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין [ג](מכלל דאלו אין זוממין) תנא התם קאי [ד]כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה [ג]חוץ מזוממי בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת ויש עדים זוממין אחרים שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר אלא מלקות ארבעים כיצד מעידין אנו באיש פלוני בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו אלא לוקה ארבעים מילי א"ר יהושע בן לוי [ה](אמר ר"ש בן לקיש) דאמר קרא [ו]ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסלוהו לדיידיה ולא ליפסלו לזרעיה בעינן כאשר זמם לעשות וליכא בר פדא אומר ק"ו ומה המחלל אינו מתחלל הבא לחלל ולא חילל אינו דין שלא יתחלל מתקיף לה רבינא אם כן בטלת תורת עדים זוממין ומה לומר מזיד הייתי כדתמר גבי מכלת חלב בפ"ק דבבא מציעא (דף ג:) וי"ל דמייתי כתרתו בו רגליס לדבר שנשמע הבחול מקצו ומיכף למימר דלא נתכוין לחבל קסבר מהא דתנן פרק חלו הן הגולין (לקמן דף ט:) דשוגג חייב גולה לאו כי האי גוונא דומיא דחובב גולה וממאי חייב גולה כיון דרתו דהוי רגליס לדבר וי"ל דשאני שוגג דיש לומר טפי דבשגגה הכהו ועוד י"ל דמייתי שפיר דליכא רגליס לדבר והשתא ניחא משוגג ומ"מ מחובב גולה כגון דשתיק כשתמרו לו העדים בודאי מי הוה אמר לו הרגתיו יכול נתרץ ולומר לו הרגתיו שוגג אלא מאי קאמר אבל אבל כיון דשתק כהודאה דמיא: **כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה.** פי' הקונטרס שאין להם עם והמלטה וקשה דמאי קמ"ל פשיטא וכשתובת [ב] פירש שרוצה לומר מקדימין אלא יעני הדין וגם זה קשה דמאי קמ"ל פשיטא לכך פירש ר"י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה נדרך להמיתן במיתה [ג] שהמיתו אבל ודאי אם אינו יכול אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתניא [ד] הכה תכה (ב"מ דף ג:) וקשה לתמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דלוקה וגולה הדם הוו ב' כתובין הבאין כאחד וכן קשה לבתוספתא (פי"ב דסנהדרין) תניא [ה] אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי [ד] הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובין הבאים כאחד ותירץ ר"י יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות ב"ד אבל [ו]מד' מיתות ב"ד פשיטא שאין מקדימין אלא **זוממי בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת.** בועלה דדרסיגן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו [ה] דדרסיגן לאחיו ולא לאחותו ופ"ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו תיפוק ליה מהיא דנפקא לן דדרסיגן (סנהדרין נא.) מת מחיה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי"ל הואיל וזוממיה נמי הוא לחייבה שריפה לא יבא למוקומי מיעוטא דהיא ולא בועלה ולא ממעטינן זוממין [ו] (ולא מן [ו] לאחיו) אבל כיון דכתיב לאחיו דרסיגן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב לאחיו אמאי אילטריך למעוטי זוממין מהיא וי"ל דאי מאחיו הוה אמינא הא"מ כשהבועל לא היה נדון קריגן היה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט' שניס ויום אחד או שלא הכירו הבועל לא קריגן היה לאחיו קמ"ל היא ולא [ו] זוממין למעוטי זוממין אבל ענין ומתחלה היה ר"י מסופק דאמאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מעין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממין [ח] זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דליכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק בלא שמע מינה דליכא כגון דליכא דין מיתה בבועלה כגון שהוא קטן כדפירשתי ואפ"ה קאמרי זוממי זוממין בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אפ"פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד מדקתני לקמן.** פיר' הקונטרס דמאי בעי כיצד וכו' הא קתני [ט] לקמן וכו' ועוד ים לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר לשון זומם הוא זה אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך **בעינן באשר זמם וליכא.** קשיא היכא שמעידין שהוא מעלי שני דאינן לפסול זרעו כי אם לפסלו ע"כ נפסול [ו] וי"ל דמ"מ משתו נפסלה לפסלה בניחותו וכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לפשתו:

ומה

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים בו'. תימה כיון דאם הזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה מ"ר גם בשלא יזמו אין יעשה על פיהם בן גרושה [ג] להכי הוה המתם ומתמי הא הוה לה לעדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות [ו] וי"ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה וקשה דמ"ר מאי קאמר פרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) גבי עדי נערה המאורסה דאיכי לא מיקטלא דכיון דאיכי לא מיקטלא משום שיכולין לומר לאסהיה על בעלה באנו והוה לה עדות שאי אתה יכול להזימה ומאי קאמר והא מ"מ לוקין וי"ל דהתם כיון שנאמן לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקייס כאשר זמם במלקות דהא דהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא תחיב יכול להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון אלא לשוויי בן גרושה וכן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו יחזיר שפיר עדות שאתה יכול להזימה [ו] וע"ל דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חייסינן כלל באתה יכול להזימה דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה [ז] ולא קאי כלל עליה בשום לד שבעולם אבל אתה גבי נערה המאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עליהן [ח]דאם תאמרו הא מיקטלי מיהו בשהוזמו ואילו אי אתה בלא הוזמו [ט](והתם מיירי בלא התרו וכיון דכאשר זמם קאי עלייהו) לכך בעינן אתה יכול להזימה ויש לדקדק אמאי לא נקט מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר כו' דזה הוה שייך יותר ביבמות בין בכהנים ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים ויש לישב דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן כדלקמיה בגמרא ולכך נקט מידי דשייך בכהונה:

מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות. ופ"ת היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן והא יכול לומר מזיד הייתי כדאמר גבי מכלת חלב בפ"ק דבבא מציעא (דף ג:) וי"ל דמייתי כתרתו בו רגליס לדבר שנשמע הבחול מקצו ומיכף למימר דלא נתכוין לחבל קשה מהא דתנן פרק חלו הן הגולין (לקמן דף ט:) דשוגג חייב גולה לאו כי האי גוונא דומיא דחובב גולה וממאי חייב גולה כיון דרתו דהוי רגליס לדבר וי"ל דשאני שוגג דיש לומר טפי דבשגגה הכהו ועוד י"ל דמייתי שפיר דליכא רגליס לדבר והשתא ניחא משוגג ומ"מ מחובב גולה כגון דשתיק כשתמרו לו העדים בודאי מי הוה אמר לו הרגתיו שוגג אלא מאי קאמר אבל אבל כיון דשתק כהודאה דמיא: **כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה.** פי' הקונטרס שאין להם עם והמלטה וקשה דמאי קמ"ל פשיטא וכשתובת [ב] פירש שרוצה לומר מקדימין אלא יעני הדין וגם זה קשה דמאי קמ"ל פשיטא לכך פירש ר"י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה נדרך להמיתן במיתה [ג] שהמיתו אבל ודאי אם אינו יכול אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתניא [ד] הכה תכה (ב"מ דף ג:) וקשה לתמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דלוקה וגואל הדם הוו ב' כתובין הבאין כאחד וכן קשה לבתוספתא (פי"ב דסנהדרין) תניא [ה] אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי [ד] הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובין הבאים כאחד ותירץ ר"י יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות ב"ד אבל [ו]מד' מיתות ב"ד פשיטא שאין מקדימין אלא **זוממי בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת.** בועלה דדרסיגן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו [ה] דדרסיגן לאחיו ולא לאחותו ופ"ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו תיפוק ליה מהיא דנפקא לן דדרסיגן (סנהדרין נא.) מת מחיה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי"ל הואיל וזוממיה נמי הוא לחייבה שריפה לא יבא למוקומי מיעוטא דהיא ולא בועלה ולא ממעטינן זוממין [ו] (ולא מן [ו] לאחיו) אבל קשה כיון דכתיב לאחיו דרסיגן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב לאחיו אמאי אילטריך למעוטי זוממין מהיא וי"ל דאי מאחיו הוה אמינא הא"מ כשהבועל לא היה נדון קריגן היה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט' שניס ויום אחד או שלא הכירו הבועל לא קריגן היה לאחיו קמ"ל היא ולא [ו] זוממין למעוטי זוממין אבל ענין ומתחלה היה ר"י מסופק דאמאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מעין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממין [ח] זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דליכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק בלא שמע מינה דליכא דין מיתה בבועל כגון שהוא קטן כדפירשתי ואפ"ה קאמרי זוממי זוממין בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אפ"פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד מדקתני לקמן.** פיר' הקונטרס דמאי בעי כיצד וכו' הא קתני [ט] לקמן וכו' ועוד ים לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר לשון זומם הוא זה אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך

ומה

א א מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ז סמג עשין קי טוש"ע סי' לח:
ב ב מיי' שם פי"ח הל' ו סמג שם:
ג ג מיי' שם פ"כ הל' י סמג שם:

מוסף רש"י

כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה. שהיו מחייבין את הנילון, חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. כלומר וכל הנועלים נידונין כמיתת הנמצא חון מנועל בת כהן (סנהדרין צ.).

רבינו חננאל

כיצד העדים נעשין זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה כר. ואקשינן [הא כיצד וכו'] היאך אתם מעידים ביום פלוני שהרג את פלוני במקום פלוני ואתם הייתם עמנו במקום פלוני הרי אלו זוממין. ופרקינן תנא התם קאי כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה. ויש עדים אחרים שאין בהם הזמה כל עיקר אלא מלקות בעלמא כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה כו' אין אומרים יעשה זה בן גרושה כר'. שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וליפסליה ליה לדידיה לחודיה. בעינן כאשר זמם וליכא. כלומר הוא לא בא אלא לפסול לו ולזרעו ואם באת לפוסלו לו לבדו הנה לא נעשה כאשר זמם לעשות. בר פדא אמר ק"ו המחלל אינו מתחלל פי' כהן גדול [י] שבא על אלמנה וחיללה הוא אינו מתחלל העד שבא לחלל והעיד עליו שהוא בן גרושה ונתכוין לחללו ולא חיללו אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך

י) עי' רש"י וכיצינו נקט לה בכ"ג דכתיב להזיל בקרקע ועי' קידושין עז ב' פוטה כג ב':

1. וְעָשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יט יט

תום' ד"ה מעידין כו' וי"ל כיון דלוקין. עי' סיטה מקוצמא ב"ק דף עה ע"ב ד"ה עדות שאי אתה יכול להזימה: **בא"ד** ועי"ל דרבי עדיות דב"ג. קשה לי מזה מסוגיא דכתמות דף לג ע"ב ד"ה עדים זוממין ממונא משלם מלקי לא נקי משום דלפו בני המלאה ימכו. משמע דאי בני המלאה לאו לוקה ויותר למלקי נקי והא אם יהיה הדין לממונא לא משלם בטלה כל העדות דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה דזה אין דומה לב"ג קל על הממון דהא מזמה מכחש בלא אתלו. ות"ל דלרבה אם לא מתלו ולא מכחש בלא אתלו. ות"ל דהשתא בלא מיתה לא מיקרי עדות שאי אתה יכול להזימה כגון שהרגו בשוגג ואתו עדים אחרים והעידו שהוא הרגו במזיד דהשתא אי אתה יכול להזימה דהא הרגו בשוגג ולא מיקרי עדות שאי אתה יכול להזימה. ועי' תוס' ד"ה מעידין בן גרושה וחלוצה דסכי: **(ג)** **בא"ד** גרושה וחלוצה כמיתה שרצו להמית אותו אבל אם ודאי שאינן יכולים להמיתן באותה מיתה אפ"ה נמיתם: **(ד)** **בא"ד** ואמאי הא הוי: **(ה)** ד"ה זוממי כו' לאחיו ודרשינן לאחיו: **(ו)** **בא"ד** מן לאחיו אבל כיון דכתיב לאחיו וכו' אבל קשה כיון דכתיב לאחיו וכו' וי"ל דלאו מלאחיו הוה: **(ז)** **בא"ד** ולא זוממיה למעוטי: **(ח)** **בא"ד** וזוממי זוממיה והשתא למה ליה זוממי זוממיה וכו' זוממי זוממיה בחנק: **(ט)** ד"ה ועוד וכו' קתני לה לקמן: